

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSPA-140-202(5)/08

Warszawa, 5 listopada 2008 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Przekazuję przyjęte przez **Radę Ministrów stanowisko** wobec senackiego projektu ustawy

**- o zmianie ustawy - Kodeks postępowania
karnego (druk nr 901).**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Sprawiedliwości do reprezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

(-) Donald Tusk

Stanowisko Rządu

do senackiego projektu ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk sejmowy nr 901)

Projekt zmiany ustawy – Kodeks postępowania karnego, zawarty w druku sejmowym nr 901, przewidujący zmianę przepisów Kodeksu postępowania karnego – art. 203 oraz art. 552 § 4, związany jest z wykonaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2007 r., sygn. SK50/06.

W powołanym wyroku Trybunał Konstytucyjny orzekł o :

- 1/ niezgodności art. 203 § 1 k.p.k. z art. 41 ust. 1 w zw. z art. 30, art.31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim nie stwarza wystarczających gwarancji procesowych zapewniających sądową weryfikację zgłoszonej przez biegłych konieczności połączenia badania psychiatrycznego oskarżonego z obserwacją w zakładzie leczniczym,
- 2/ niezgodności art. 203 § 2 k.p.k. w zw. z art. 203 § 3 k.p.k. z art. 41 ust. 1 w zw. z art. 30, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim nie wskazuje maksymalnego czasu trwania obserwacji psychiatrycznej w zakładzie leczniczym,
- 3/ utracie mocy obowiązującej przepisów art. 203 § 1 k.p.k. i art. 203 § 2 k.p.k. w zw. z art. 203 § 3 k.p.k. z upływem 15 miesięcy od daty ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, to jest z dniem 18 października 2008 r.

W uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny w odniesieniu do aktualnej regulacji zawartej w art. 203 k.p.k. wskazał m.in. na brak precyzji § 1, umożliwiającą nadmierną ingerencję w sferę konstytucyjnie gwarantowanej wolności osobistej. Odnosząc się do treści § 2 w zw. z § 3 zwrócił uwagę, że przepis ten nie spełnia wymogów precyzji i jednoznaczności, pozostawiając sądowi swobodę określenia terminu przedłużonej obserwacji, przy wskazaniu, że powinien to być czas niezbędny

do zakończenia obserwacji, podczas gdy zgodnie z art. 41 Konstytucji granice, zasady i tryb pozbawienia lub ograniczenia wolności osobistej powinny być wyznaczone w sposób „jasny i precyzyjny”.

Trybunał Konstytucyjny uznał za konieczne zawężenie w nowej regulacji prawnej stosowania obserwacji psychiatrycznej do osób, co których istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełniły czyn zabroniony, zagrożony karą izolacyjną i takiej też kary w ramach prowadzonego procesu karnego mogą się spodziewać. Ponadto uznał za konieczne doprecyzowanie w ustawie maksymalnego czasu stosowania tej metody.

Projektowane zmiany art. 203 k.p.k., służące wzmocnieniu gwarancji procesowych oskarżonego (podejrzanego), stanowią wykonanie obowiązku dostosowania tego przepisu do powołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, a w związku z tym co do zasady nie budzą wątpliwości.

Zgodnie z punktem 3 uzasadnienia projektu zmiana wprowadzona w obrębie § 1 art. 203 k.p.k. ma na celu ograniczenie stosowania obserwacji w zakładzie leczniczym do osób, w stosunku do których, na podstawie zebranych dowodów, istnieje duże prawdopodobieństwo, że popełniły one przestępstwo.

Podzielić należy stanowisko co do zasadności deklarowanej zmiany, zgodnej z kierunkiem nowelizacji określonym powołanym orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, zwracając uwagę, że zawarte w projektowanym artykule wyrażenie „jeżeli zachodzi duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo” koresponduje z zamierzeniem legislacyjnym, jakiemu ma służyć.

Wątpliwości pojawiają się w związku z projektowanym brzmieniem § 2. Rozważyć należy przede wszystkim, czy dla wypełnienia obowiązku wynikającego z przytoczonego wyroku Trybunału Konstytucyjnego właściwe jest wprowadzenie do art. 203 k.p.k. zapisu w takiej formie, jaka proponowana jest w § 2.

Projektowany przepis stanowi, że obserwacji w zakładzie leczniczym nie stosuje się, jeżeli opinia biegłych psychiatrów może być wydana bez jej przeprowadzenia. W kontekście postulowanego brzmienia § 1 inicjatywa połączenia badania psychiatrycznego z obserwacją w zakładzie leczniczym należy do biegłych

przeprowadzających badanie psychiatryczne oskarżonego, w przypadku stwierdzenia przez nich i zgłoszenia takiej konieczności.

Rozważenia zatem wymaga, czy nie byłoby uzasadnione wprowadzenie w miejsce postulowanego zapisu czytelnych kryteriów, jakie powinien spełniać wniosek biegłych psychiatrów o połączenie badania z obserwacją w zakładzie leczniczym.

W przypadku bowiem zaistnienia przesłanek formalnych i faktycznych obserwacji o jej zastosowaniu decydował będzie sąd, rozpoznając złożony w tym przedmiocie wskazany wyżej wniosek.

Zmiana wprowadzona projektowanym § 3, wynikająca z wykluczenia stosowania obserwacji w przypadkach, gdy popełniony czyn zabroniony nie jest zagrożony karą izolacyjną albo kiedy spodziewany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia nie przekroczy okresu pozostawania w zakładzie leczniczym, co do zamierzeń, również nie budzi wątpliwości. Zwrócić należy jednak uwagę, że projektowane ograniczenie w płaszczyźnie stosowania obserwacji w zakładzie leczniczym w rzeczywistości jest wynikiem odpowiedniego zastosowania przepisu art. 259 § 2 k.p.k. Zatem rozważenia wymaga, czy wprowadzeniu projektowanej zmiany nie służyłoby lepiej zapis o odpowiednim zastosowaniu powołanego przepisu.

Proponowana regulacja wymaga również rozważenia w części dotyczącej wyłączenia spod obserwacji w zakładzie leczniczym wszystkich sprawców przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego z mocy prawa.

O ile bowiem kryterium eliminacji sprawców tej kategorii występków stanowić miałyby waga czynu, oceniana w płaszczyźnie stopnia jego społecznego niebezpieczeństwa, zauważyć należy, że praktyce oznaczałoby to pominięcie przypadków określonych w art. 60 § 1 k.p.k., w których prokurator kierując się wymogami interesu społecznego, wszczyna postępowanie w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego albo z tych względów wstępuje do postępowania już wszczętego.

Istotne wątpliwości budzi także zaproponowany § 5 zmienianego przepisu sposób określenia czasu trwania obserwacji psychiatrycznej. Analiza projektowanej treści zwraca uwagę na następujące problemy.

Określenie przez sąd podstawowego czasu trwania takiej obserwacji na poziomie 10 dni, mogłoby w praktyce doprowadzić do „automatycznego” występowania przez zakład leczniczy o przedłużenie tego terminu. Zbyt krótki czas trwania tej „podstawowej” obserwacji może więc spowodować niemożność jej sprawnego przeprowadzenia. Wystąpienie z wnioskiem o przedłużenie obserwacji wiąże się z koniecznością przesyłania akt sprawy do sądu, co może zakłócić ciągłość pracy biegłych. Taka regulacja w efekcie może więc spowodować skutek odwrotny od zamierzonego. Zasadnym wydaje się wprowadzenie w tym miejscu dłuższego niż projektowany, terminu, np. 30-dniowego.

Należy również zwrócić uwagę, że proponowany okres maksymalnego czasu obserwacji w zakładzie leczniczym w wymiarze 6 tygodni w konkretnych przypadkach może okazać się zdecydowanie zbyt krótki. Rozważyć zatem należałoby wprowadzenie dłuższego okresu np. 3 miesięcy.

Oceniając pozytywnie co do istoty koncepcję zmiany w art. 552 § 4 k.p.k., polegającej na wprowadzeniu możliwości dochodzenia odszkodowania za niewątpliwie niesłuszną obserwację psychiatryczną, należy zwrócić uwagę na szerszy aspekt projektowanego rozwiązania.

Niewątpliwie ochrona wolności oskarżonego jest dobrem nadrzędnym w stosunku do ustalenia jego poczytalności dla potrzeb postępowania karnego. Ma to bezspornie istotne znaczenie dla osób poddawanych obserwacji, wobec których nie stosuje się środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

W kontekście projektowanego rozszerzenia zakresu roszczeń odszkodowawczych należy podkreślić konieczność określenia czytelnych kryteriów oceny „niesłusznosci”, wskazując na różnicę pomiędzy oceną niesłusznosci zastosowania poszczególnych instrumentów procesowych wymienionych w zmienionym art. 552 § 4 k.p.k.

O ile bowiem w odniesieniu do tymczasowego aresztowania i zatrzymania dokonanie oceny słuszności decyzji możliwe będzie na gruncie zebranego materiału dowodowego, o tyle w odniesieniu do obserwacji psychiatrycznej niezbędne będzie określenie, co będzie stanowiło jej podstawę.

Ponadto należy zwrócić uwagę na konieczność wyłączenia, bądź odrębnego uregulowania przypadków uwzględnionego wniosku oskarżonego o poddanie go obserwacji, dopuszczonego przez projektowany przepis § 3 na zasadzie wyjątku od określonych ustawowo przesłanek niedopuszczalności obserwacji.

W praktyce więc stwierdzenie, że przeprowadzenie obserwacji było „niewątpliwie niesłuszne”, może okazać się niezwykle trudne, a bez ustalenia precyzyjnych kryteriów oceny, wręcz niemożliwe.

Nowelizacja art. 203 k.p.k. w zakresie wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2007 r. sygn. SK 50/06 została przewidziana również w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw, przygotowanym w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Projektowana ustawa zawiera przedstawione niżej propozycje zmian w obrębie art. 203 k.p.k.:

- w § 1 wprowadza się przesłankę zarządzenia obserwacji sądowo – psychiatrycznej „gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo” oraz, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd nie orzeknie wobec oskarżonego kary izolacyjnej albo czas trwania obserwacji przekroczy przewidywany wymiar kary izolacyjnej (wskazanie na odpowiednie stosowanie art. 259 § 2 k.p.k. poza sytuacjami, gdy o przeprowadzenie obserwacji wnosi sam oskarżony),
- w § 2 poprzez wskazanie na odpowiednie stosowanie art. 249 § 3 i 5 k.p.k. wprowadza się obowiązek przesłuchania oskarżonego przez sąd lub prokuratora w obecności obrońcy, jeżeli się stawi lub oskarżony sobie tego życzy, jak również umożliwia się udział obrońcy oskarżonego i prokuratora w posiedzeniu sądu w przedmiocie orzeczenia o obserwacji sądowo – psychiatrycznej,
- w § 3 na 30 dni określa się względnie maksymalny termin obserwacji sądowo – psychiatrycznej; umożliwia się przedłużenie tego terminu w danej sprawie łącznie do 3 miesięcy (termin bezwzględnie maksymalny),

- w § 4 wprowadza się obowiązek niezwłocznego rozpoznania przez sąd zażalenia w przedmiocie obserwacji sądowo – psychiatrycznej.

Powołany projekt Ministerstwa Sprawiedliwości w najbliższym czasie skierowany zostanie pod obrady Rady Ministrów.

Zmiany w powyższym kształcie, stanowią realizację przedstawionego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, eliminują jednocześnie niebezpieczeństwo tych zagrożeń, jakie zasygnalizowane zostały w odniesieniu do projektu przedstawionego przez Senat RP.

Ze względu na konieczność pilnego dostosowania zmienianych przepisów do wyroku Trybunału Konstytucyjnego, Rząd postuluje skierowanie projektu senackiego do dalszych prac parlamentarnych. W toku prac w komisji sejmowej będzie możliwe wykorzystanie również propozycji zawartych w wyżej wymienionym projekcie, przygotowanym przez resort sprawiedliwości, co umożliwi wypracowania rozwiązań najbardziej optymalnych.